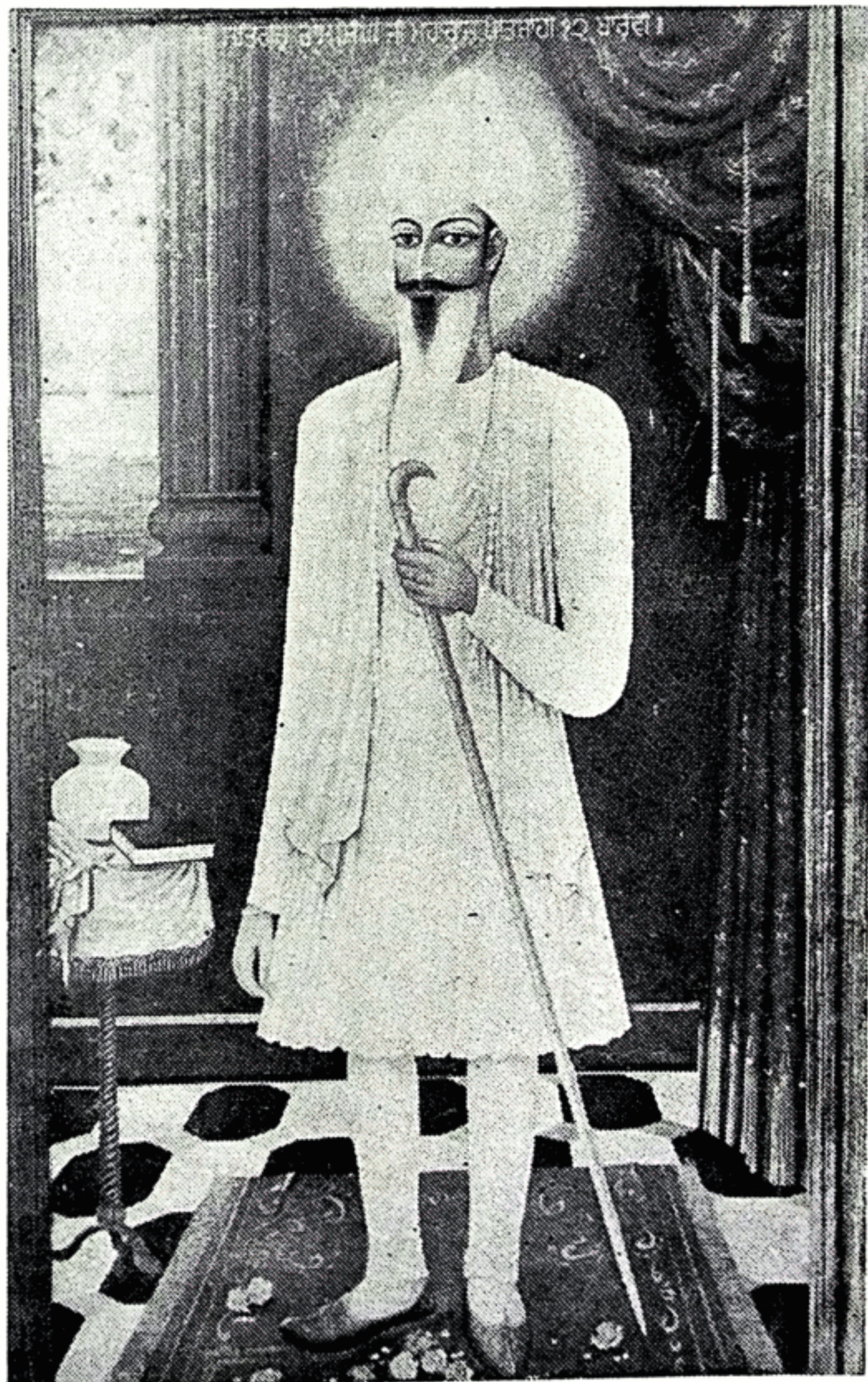
ਵਰਿਆਮ

ਫਰਵਰੀ ੧੯੯੧

੧/੫੦

ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਮਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਨ ੧੮੧੬

ਮਾਸਕ **ਵਰਿਆਮ** ਫਰਵਰੀ ੧੯੮੧

ਜਿਲਦ ਨੰ: ੬ ਅੰਕ ਨੰ: ੪

ਸਪਾਦਕ : ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਾਦਕ ਵਲੋਂ

ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨਾ ਬਸੰਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਅਹਿਮ ਘਟਨਾਵਾ ਜੁੜੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਬਸੰਤ ਨੂੰ ਹੀ ਵੀਰ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆਂ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ, ਸਿਆਸੀ, ਸਮਾਜੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲਬਸੰਤ ਦਾ ਦਿਨ ਜੁੜਿਆਂ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਅਜ ਅਸੀਂ ਵਰਿਆਮ ਦੇ ਇਸ ਸੂਖਮ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਪੰਛੀ ਦੁਆਰੇ ਲਿਖੇ ਇਕ ਬੈਲਡ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮਜਬੂਰੀ ਬਹੁਤ ਚੁੱਭੀ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੇਬਸ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਗਲਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਅਸਥੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਛਾੜ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤਕ ਕਢਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਖਿਮਾਂ ਯਾਚਨਾ ਹੈ

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ

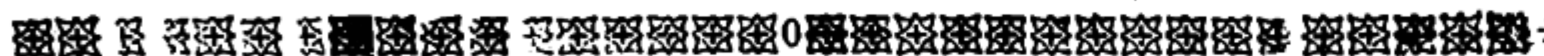
ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਤੀ ਕਾਪੀ : ੧-੫੦ ਰੁਪਿਆ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ ਦੇਸ : ੧੫ ਰੁਪਏ
,, ,, ਵਿਦੇਸ਼ : ੩੦ ਰੁਪਏ (ਸਮੁੰਦਰੀ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ)
,, ,, ਵਿਦੇਸ਼ : ੧੦੦ ਰੁਪਏ (ਹਵਾਈ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ)
ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ : ੨੦੦ ਰੁਪਏ ਕੇਵਲ ਦੇਸ ਵਿਚ

ਦਫਤਰ ਦਾ ਪਤਾ :
ਮਾਸਕ ਵਰਿਆਮ,
ਲਾਡੋਵਾਲੀ ਰੋਡ
ਜਲੰਧਰ – ੧੪੪੦੦੧.
ਫੋਨ : ੭੨੫੦੪ ਪੀ, ਪੀ.

Office Address
Monthly WARIAM
(Punjabi)
Ladowali Road
Jullundur-144001
Phone : 72504 P.P

ਵਰਿਆਮ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਲਈ ਪਰਵਾਨ

'ਵਰਿਆਮ' ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪਤਰ ਨੰਬਰ ੩/੧-੭੭-ਐਡੀਟਰਜ਼, ਮਿਤੀ ੨-੩-੭੭ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ।

ਇਕ ਬੈਲੱਡ

ਕੂਕੇ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ

—ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਪੰਛੀ

ਲੁਧਿਆਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਬੰਨੇ,
ਪੁਆਧ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ ਨਿਵੇਲਾ
ਰਾਈਆਂ—ਅੰਗੜਾਈਆਂ ਭੰਨੇ,
ਸੁੱਤੇ ਭਾਗ ਜਗਾਏ, ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਏ ।

ਕਿਰਤੀ ਵਿਹੜੇ ਨੂਰ ਆਗਿਆ,
ਰੇਤਲੇ ਕਣ ਕਣ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਅਨੋਖਾ ਕੋਈ ਸਰੂਰ ਛਾ ਗਿਆ ।
ਤਾਰੇ ਝੁਕ ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਧਰਤੀ ਛੋਹ ਗਏ ।

ਬਚਪਨ ਲੰਘ ਜਵਾਨੀ ਚੜ੍ਹੇ,
ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੀ ਪਲਟਨ ਅੰਦਰ
ਫੜ ਬੰਦੂਕ ਆਪ ਜਾ ਲੜੇ ।
ਮਸਤੀ ਦੀ ਇਕ ਲਹਿਰ, ਸੁੱਟ ਬੰਦੂਕ ਆ ਗਏ ।

ਸਿਖ ਰਾਜ ਸੀ ਖੱਖਰ ਹੋਇਆ,
ਆਪੋ ਵਿਚ ਹੀ ਲੜ ਲੜ ਮੋਏ
ਸੱਚ ਦੁਹੱਥੜ ਮਾਰ ਸੀ ਰੋਇਆ ।
ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੀ ਨ੍ਹੇਰੇ ਛਾ ਗਏ ।

ਝੂਠੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਚ ਡੁਬੱਕੇ,
ਸੱਚ ਦਾਂ ਰੰਗ ਨ ਕਿਸੇ ਪਛਾਤਾ
ਡੂੰਘੀ ਦਲ ਦਲ ਦੇ ਵਿਚ ਖੁੱਭਕੇ ।
ਉਖੜ ਗਈਆਂ ਸੁਰਤਾਂ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਗਏ ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਦੀਪਕ ਖਾਧਾ,
ਧਰਮ ਕਰਮ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗਿਆ
ਪੱਟੀ ਪੜ੍ਹਾ ਗਿਆ ਉਲਟੀ ਪਾਂਧਾ ।
ਪੰਜਾਬ ਮਿਰੇ ਦੇ ਬੇਲੇ ਜੂਹਾਂ ਸੌਂ ਗਏ ।

ਗੋਰਿਆਂ ਆ ਕੇ ਕਾਠੀ ਪਾ ਲਈ,
ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੀ ਭੂਤਰੀ ਢਾਣੀ
ਆਪਣਿਆ ਨਾਲ ਧ੍ਰੋਹ ਕਮਾ ਗਈ ।
ਫੁਟ ਦਾ ਪਾ ਕੇ ਬੀਜ ਖੇਤੀਂ ਸੌ ਗਏ ।

ਫਿਰ ਇਕ ਵਾਅ-ਵਰੋਲਾ ਉਠਿਆ,
ਭੂੰਦੜ ਦੀ ਭੈਣ ਦੀ ਕੁਖੋਂ
ਤਪੀ ਤਪੀਸਰ ਕੋਈ ਤਰੁੱਠਿਆ ।
ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ, ਉਜਲੇ ਹੋ ਗਏ ।

ਕੁਰਾਹੇ ਪਿਆਂ ਦੇ ਭਾਗ ਜਗਾਏ,
ਚੋਰੀ, ਯਾਰੀ, ਠੱਗੀ ਤੱਜਕੇ
ਪੂਰੇ ਸੂਰੇ ਸਿੰਘ ਸਦਾਏ ।
ਮਾਸ, ਸ਼ਰਾਬ, ਅਫੀਮ, ਭੰਗਾਂ ਛੱਡ ਗਏ ।

ਜੱਸ ਫੈਲਿਆਂ ਚਹੁੰ ਕੂੰਟਾ ਵਿਚ,
ਕੀਲ ਲਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ
ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਖਿੱਚ ।
ਚਰਨ ਛੁਹ ਜਿਵਾਦਿਆ, ਸਮੇਂ ਭੌਂ ਗਏ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰ੍ਹਿਆ,
ਸੀਲ, ਸੰਤੋਖ, ਖਿਮਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾ
ਸੂਰਜ ਆਗਿਆ, ਸੋਹੀ ਭਰਿਆ
ਚਾਨਣ ਅੱਗੇ ਹਨ੍ਹੇਰ, ਮੂੰਹ ਲਕੋਂ ਗਏ

ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਹੋਕਾ ਦਿਤਾ,
ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਅੱਖ ਮੈਲੀ ਫੜਕੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਹਿਜੋਕਾ ਦਿਤਾ ।
ਬੰਦ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੁਆਰ, ਹੈ ਸੀ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ।

ਗੋਰੇ ਹਾਕਮ ਝੱਲ ਨਾ ਸਕੇ ।
ਝਾਲ ਇਲਾਹੀ ਜਲਵੇ ਦੀ
ਹੜ੍ਹ ਮਸਤਾਂ ਦਾ ਠਲ੍ਹ ਨ ਸਕੇ ।
ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ, ਪਿੱਸੂ ਪੈ ਗਏ ।

ਭਖਦੇ ਚਿਹਰੇ, ਅੰਦਰ ਤ੍ਰਾਟਾਂ,
ਹੋਤ ਲੱਗੀ ਸੀ ਸੀਸ ਦੇਣ ਦੀ
ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਮਚਣ ਲਾਟਾਂ
ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਦੀ ਮੌਜ, ਮਸਤਾਨੇ ਆ ਗਏ ।

ਝੇੜਾਂ ਕਰਦੀ ਮੌਤ ਰਾਣੀ ਨੂੰ
ਮਸਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਟੋਲੀ ਨਿਕਲੀ
ਸਿਰਜਨ ਨਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ
ਮਸਤ ਆਪਣੀ ਵਾਰ, ਜੱਗ ਚਲਾ ਗਏ ।

ਤਪੋ-ਭੂਮੀ ਥੰਗੇ ਦੇ ਅੱਗੇ,
ਸੀਸ ਦੇਣ ਦੀ ਵਾਅ ਵੱਗੇ
ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਵਲ, ਚਾਲੇ ਪਾ ਗਏ ।

ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤੋਪਾਂ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹੇ,
ਸੀਸ ਤਲੀ ਰੱਖ ਹੱਸ ਹੱਸ ਆਏ ।
ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੀ ਭੜਕੇ ਸ਼ੋਅਲੇ ।
ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਲਦਨ, ਕੰਧਾਂ ਹਿਲਾ ਗਏ ।

ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਝਖੜ ਝੁਲੇ ।
ਫਾਂਸੀਆਂ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ, ਜਲਾਵਤਨੀਆਂ
ਗੋਰੇ ਹਾਕਮ ਮੂੰਨਖਤਾ ਭੁੱਲੇ ।
ਦੋ-ਮੂਹੇਂ ਗਦਾਰ, ਖਿਲੀ ਪਾ ਗਏ ।

ਚੀਨੀ ਦੇ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ,
"ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਖੋਦ ਹਾਂ ਚਲਿਆਂ"
ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਬਚਨ ਇਹ ਕਹਿ ਗਏ।
ਡੂੰਘੀ ਨੀਂਦਰ ਸੁੱਤੇ, ਹਿੰਦ ਜਗਾ ਗਏ ।

●

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ

—ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਵੀ

ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਸਾਡਾ ਸਿਲਸਲੇਵਾਰ ਫੀਚਰ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਚਰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਵੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆਂ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਰਣ ਫਿਰਨ ਦਾ ਵੀ। ਅਤੇ ਇਹਰਾਂ ਅਵਸਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਬੜੀ ਰੀਝ, ਕਲਾਤਮਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਕਲਮ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਫੋਟੋਗਰਾਫੀ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਇਹਨਾਂ ਪੈੜਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋ-ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏਗਾ। ਇਹ ਪੈੜਾਂ ਸਜੀਲੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਂਭਣ ਯੋਗ ਸਾਮਗਰੀ ਹਨ। ਪਾਠਕ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਨਣਗੇ। - ਸੰਪਾਦਕ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ੮ ਜੁਲਾਈ ੧੯੭੭

ਸੰਗੀਤ ਸਭਾ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਇਕ ਅਧੂਰਾ ਦਿਨ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਏਥੇ, ਸੁਆਗਤ, ਸਮਾਰੋਹ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੋਟਣ-ਪੋਟਣ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਸੰਗੀਤ ਸਭਾ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਸੀ। ਪੂਸਾ ਰੋਡ ਕੋਠੀ ਵਿਚਲੇ ਹੇਠਲੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿਧ ਬੰਸਰੀ ਵਾਦਕ ਹਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਚੁਰਸੀਆ ਦੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਬੰਸਰੀ ਬਜਾਣੀ ਸੀ। ਦਿਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ

ਲੇਖਕ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਲਾਕਾਰ ਜੁੜੇ : ਮਹਿਤਾ ਸਾਹਿਬ, ਉਸਤਾਦ ਸ: ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਤਾਰ ਸ਼ਹਿਨਾਈ ਵਾਲੇ, ਸ੍ਰੀ ਚਿੰਦਾ ਹਸਨ ਉਸਤਾਦ ਵਲਾਇਤ ਖਾਂ ਦੇ ਮਾਮੂ ਜਾਨ ਸ੍ਰੀ ਇਦੀਸ ਖਾਨ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਕਲਾਕਾਰ ਸਨ ਉਸਤਾਦ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ (ਸਿਤਾਰ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ (ਸਰੋਦ) ਸ੍ਰੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਪੁਤਰ ਠੇਕੇਦਾਰ ਮੇਲਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰੋਤੇ : ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਠਾਕੁਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਠਾਕੁਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਠਾਕੁਰ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਦੋਨੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ) ਸ: ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੰਸਪਾਲ ਆਦਿ।

ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਤਸੱਲੀ ਨਾਲ, ਅਹੀਰ ਭੈਰਉਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਆਲਾਪ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਬਲਾ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਭੈਰਉਂ ਦੀਆਂ ਵਿਲੰਬਤ, ਮੱਧ ਤੇ ਦ੍ਰੁਤ ਲੈਆਂ ਵਿਚ ਧੁਨਾਂ ਵਜਾਈਆਂ। ਅੰਤ ਉਤੇ ਇਕ ਭੈਰਵੀ ਦੀ ਧੁਨ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਚਿੰਦਾ ਹਸਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਇਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਸੁਧ ਸਾਰੰਗ ਵਿਚ "ਪੱਤੀਆ ਨਾ ਭੇਜੀ ਬਾਲਮ" ਠੁਮਰੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਠੁਮਰੀ ਉਸ ਭੈਰਵੀ ਦੀ ਵੀ ਸੁਣਾਈ : "ਬਾਬਲ ਮੋਰ ਨਹੀਅਰ ਛੁਟਿਓ ਜਾਇ।" ਕੇਵਲ ਅਸਥਾਈ ਨੂੰ ਕਈ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਗੰਵਿਆਂ।

ਸ਼ਾਮਾਂ ਵੇਲੇ

੬ ਵਜੇ ਸ਼ਾਮੀ ਪੂਸਾ ਰੋਡ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਹੀ ਦੂਜੀ ਸੰਗੀਤ ਸਭਾ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਏਥੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ (੧੩) ਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਮੀ (੧੧) ਨੂੰ ਸਵਾਂ ਚੋਂ ਦਾ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਆਸਾਵਰੀ ਵਿ. ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਸਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਇਆ। ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ 'ਸੋਰਠਿਤਾਮ ਸੁਹਾਵਣੀ' ਨੂੰ ਰਾਗ ਦੇਸ ਦੁਆਰਾ ਸਵਾ ਚੌਦਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ।

ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ :

ਸੋਰਠਿ ਤਾਮਿ ਸੁਹਾਵਣੀ ਜਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਢੰਢੋਲੇ।
ਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਮਨਾਵੇ ਆਪਣਾ ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੇ।
ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਈ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਹਰਿ ਰਤੀ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਚੋਲੇ।
ਹਰਿ ਜੈਸਾ ਪੁਰਖੁ ਨ ਲਭਈ ਸਭੁ ਦੇਖਿਆ ਜਗਤੁ ਮੈ ਟੋਲੇ।
ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ
ਮਨੁ ਅਨਤ ਨ ਕਾਹੂ ਡੋਲੇ।
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸੁ ਹੈ
ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੋਲ ਗੋਲੇ ॥

[ਪੰਨਾ ੬੪੨ ਸੋਰਠਿ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੪]

ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਮੁੱਖ ਸਰੋਤੇ ਸਨ : ਠਾਕੁਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਠਾਕੁਰ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਡਾ: ਅਮਰ ਭਾਰਤੀ, ਸੇਠ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗੁਲਾਟੀ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਤਾਂ ਮੌਕੇ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੀ ਸਨ।

ਅਨੇਕ ਰੰਜਨੀ

ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਹਫੀਜ਼ੁਲਾ ਖਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਕਲਾਕਾਰ ਨੇ ਸੁਰ ਹੋਈ ਸਾਰੰਗੀ ਉਤੇ ਤੇਰਾਂ ਵਖ-ਵਖ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ, ਨਾਮ ਵਲੋਂ 'ਅਨੇਕ ਰੰਜਨੀ' ਰਾਗਣੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਹੋਰ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਮਸ਼ਕੂਰ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਪੂਰੀਆਂ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਤੇਜ਼ ਤਾਨਾਂ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਸਤਗਮਾਂ ਨੇ ਠੱਠ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰਖਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਤੀ।

ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿਖੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਰੋਦ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸੀ।

ਸੰਤ ਸੁਖਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਆਰਚੀਟੈਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਭਜਨ ਪੁੱਛ ਕੇ ਸਿਖੀ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ।

ਇਹ ਸਭਾ ੯ ਵਜੇ ਰਾਤੀਂ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ।

ਅੱਜ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਲੋਂ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸ੍ਰੀ ਜਿੰਦਾ ਹਸਨ ਵਾਸਤੇ ੫੦੦/= ਮਹੀਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਡਾਲਟਨ ਗੰਜ ਦੇ ਸੇਠ-ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਿਆ ਦਿਵਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਸ: ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਤਾਰ ਸ਼ਹਿਨਾਈ ਵਾਲੇ ਮੌਜੀ ਸੁਭਾਅ

ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਇਕ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਟੋਟਕਾ ਸੁਣਾਇਆ । ਬੰਦੇ ਹਸਨ (ਪਿਤਾ) : ਕੀ ਮਤਲਬ ਬੰਦੇ ਹੱਸਣ ਤੇ ਤੀਵੀਆਂ ਰੋਣ ? ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਸਨ (ਪੁੱਤਰ) : ਮਤਲਬ ਕਿ ਜੀਊਂਦੇ ਤਾਂ ਹਸਣ ਪਰ ਮੁਰਦੇ ਰੋਣ ? ਪਿਤਾ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਿੱਡੀ ਦਿਲਚਸਪ ਵਿਆਖਿਆ ।

ਸਭ ਛੁੱਟੀਆਂ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਲਾਂ, ਸਤਸਾ) ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਮੰਨਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਇਆ । ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਬੜੀਆਂ ਅਦਭੁਤ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਸੂਚਨਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਜਿਵੇਂ ਹੋਣਹਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ : ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਕਰਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਸ ਇਸ ਕਾਰਜ ਬਾਰੇ ਕੀ ਹੁਕਮ ਹੈ ।

ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ, ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹੈ : 'ਉਸ' ਲਈ ਸਭ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ 'ਉਹ' ਕਰੇ ਤਿਵੇਂ ਠੀਕ ਹੈ ।

ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦਾ ਮਹੱਤ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕਾਲੋਨੀ ਰਮੇਸ਼ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਸੁਣੀ । ਮੈਂ ਪੂਸਾ ਰੋਡ ਕੋਈ ੧੦ ਵਜੇ ਪਹੁੰਚਾ । ਮੇਰੇ ਜ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਡਾਲਟਨ ਗੰਜ (ਬਿਹਾਰ) ਦੇ ਸੇਠ ਸੁਰਿੰਦਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਫ਼ਰਮਾਇਆ : ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਏ ੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗ ੀ ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਪਰ ਏਥੇ ਕਵੀ ਹੁਰਾਂ ਵਰਗੇ ਵੀ ਹਨ ਜੁ ਕਿਸੇ ਵਡੀ ਤੋਂ ਵਡੀ ਮੁਸੀਬਤ ਨੂੰ ਵੀ ਟਿੱਚ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਮਸਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਲਈ ਸਨੇਹ

ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਦਸਿਆ : ਅਜ ਸ਼ਾਮੀਂ ੪ ਵਜੇ ਅਮਜਦ ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਸਰੋਦ ਸੁਣਨ । ਤੇਰਾ ਵੀ ਤੁਆਰਫ ਕਰਵਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਰ ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਅਲੀ ਅਜ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਕਿਉਂ ਕਿ

ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਅਲੀ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਆਮਦ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ । ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੀ ਬਜਾਇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦਰ ਮੋਹਨ ਦੀ ਤਬਲਾ-ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦੇਸ ਵਿਚ ਸਵਾ ਚੌਦਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਧੁਨ ਸੁਣਾਈ ਜੁ ਅੱਜ ਹੀ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਤੋਂ ਸਿਖ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ।

ਇਹ ਸਭਾ ਸੇਠ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਚਾਵਲਾ ਦੇ ਇਕ ਨਿਜੀ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੀ । ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਜਾਣਕਾਰ ਹੀ ਕੋਲ ਸਨ ਜਾਂ ਇਕ-ਦੋ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ । ਸਭਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ੫ ਵਜੇ ਸ਼ਾਮੀਂ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦਰ ਮੋਹਨ ਨੂੰ ਇਕ ਫੁਲ ਮਾਲਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ-ਹਰ ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਹੱਥੀਂ ਕੁਝ ਨਕਦ, ਇਕ ਫਲਾਂ ਦਾ ਟੋਕਰਾ, ੫ ਕਿਲੋ ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਇਕ ਕਿਲੋ ਬਾਦਾਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਅਲੀ ਦੇ ਘਰ ਭਿਜਵਾਏ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਭਤੀਜੇ ਠਾਕੁਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ : ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਜਨਮੇ । ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ (ਸ਼ਾਗਿਰਦ) ਨੇ

ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਘਰ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਜਾਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨੀ ਲੜਕਾ ਹੋਵੇ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਫ਼ਰਮਾਇਆ : ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜੀ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਵੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਕਰਵਾਂਗੇ। ਅਗੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜ਼ਾ। ਹੁਇ ਹੈ ਸੋਇ ਜੁ ਰਾਮ ਰਚ ਰਾਖਾ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ੬ ਵਜੇ ਤਕ ਅਟਕਣ ਲਈ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ, ਰਾਜਨ ਸਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬੰਧੂਆਂ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਹੋਣਾ ਸੀ।

ਜਚਦੇ ਕੌਣ ਹਨ

ਜ਼ਿਕਰ ਚਲਦਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ : ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਲਾਮੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਜਚਦੇ। ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਸੰਸਕ ਤਾਂ ਉਹ ਹਨ ਜੁ ਮੇਰੀ ਇਛਾ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੱਚ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅਜ ਕੁਝ ਬੂੰਦਾ ਬਾਂਦੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਦਿਲੀ ਦਾ ਅਸਮਾਨ ਠੰਢੇ ਬਦਲਾਂ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਮੁੜ ਸੰਗੀਤ

ਸ਼ਾਮੀਂ ਕੁਛ ਛਕਣ ਛਕਾਣ ਉਪਰੰਤ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਕੀ ਤੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾ ਚੌਦਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਲੈਅ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਣ ਲਗੇ। ਇਸ ਵਿਕਟ ਲੈਅ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਪ ਤੋਲਣ ਲਈ ਇਕ ਮਸ਼ੀਨ ਆ ਗਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਿਸਤਰੀ (ਅਜਕਲ ਸੂਬਾ ਦਿਲੀ) ਤੋਂ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਮਸ਼ੀਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਜੁ ਗ੍ਰਾਮੋਫੋਨ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਉਤੇ ਵਖ ਵਖ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਡਾਇਲ ਫਿਟ ਕਰਕੇ ਸਮ ਅਸੰਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਹੋ ਮਸ਼ੀਨ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆਨੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਸੂਬਾ ਜੀ ਦੇ ਲੜਕੇ) ਆ ਗਏ। ਇਸ ਤੇ ਸਵਾ ਚੌਦਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਡਾਇਲ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਸ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਲੈਅ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤਾ।

੭.੩੦ ਰਾਤੀਂ ਰਾਜਨ ਸਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾਂ ਨੇ ਗਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਰਸਾਤੀ ਮੌਸਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੁਘੜ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਭਲਾ ਮੇਘ ਜਾਂ ਮਲ੍ਹਾਰ ਗਾਉਣੋਂ ਕਿਵੇਂ ਭੁਲਦੇ। ਮਿਸ਼ਰਾ ਬੰਧੂਆਂ ਨੇ ਮੀਆਂ ਦੀ ਮਲ੍ਹਾਰ ਵਿਚ 'ਆਲੀ ਰੀ ਬਰਖਾ ਰੁਤ ਆਈ...' ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਦਸਿਆ : ਰਾਜਨ ਦੀਆਂ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਤਕਣੀਆਂ। ਕਦੀ ਕ੍ਰਿਤਗਯਤਾ, ਕਦੀ ਤਰਲਾ, ਕਦੀ ਬਿਰਹਾ, ਕਦੀ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਕਦੀ ਮੁਸਕਾਨ ਪ੍ਰਗਟਾਂਦੀ ਮੁਦਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰੇਗੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਖਿਆਲ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ : 'ਮਿਹਰਵਾ ਬੂੰਦਰੀਆ ਬਰਸਾਈ।' ਤਬਲੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਦੀ ਖਾਨ। ਸ਼ਹਿਦ ਗੁੱਧੇ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਗਮਕਾਂ, ਖਿਚਾਂ, ਮੀੜਾਂ, ਜ਼ਮਜ਼ਮਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਹੜਾ ਆ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ ਸੁਣਦੇ ਖਾਸ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਹੱਥ ਉਠਾ ਕੇ ਜਾਂ 'ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ' ਕਹਿ ਕੇ ਦਾਦ ਦਿੰਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਅੱਖੀਆਂ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਤਕਣੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ਦੇ।

ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ :

ਅਸਥਾਈ : ਆਲੀ ਬੂੰਦਰੀਆ ਬਰਸਾਈ ਮਿਹਰਵਾ ਬਰਸਨ ਲਾਗੇ।

ਅੰਤਰਾ : ਚਲਤ ਪਵਨ ਸਨਨਸਨ ਨ ਸ ਨ ਨ...
ਮੋਰਵਾ ਚਹੂੰ ਦਿਸ ਬੋਲਨ ਲਾਗੇ
ਕੋਇਲ ਕੂਕ ਹਰਤ ਮਨ
ਅਰੇ ਰੇ ਕਾਹੇ ਗਰਜਤ ਬਰਸਤ ਬਾਦਰਵਾਂ।

ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਵਿਚ ਦ੍ਰਤ ਲੈਅ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਸੁਰਾਂ ਨਚ ਉਠੀਆਂ : ਆਲੀ ਉਮਡ ਘਨ ਘੁਮੰਡ ਬਰਸੇ......

ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ :

ਅਸਥਾਈ : ਆਲੀ ਉਮਡ ਘਨ ਘੁਮਡ ਬਰਸੇ...

ਅੰਤਰਾ : ਚਮਕ ਚਮਕ ਚਮਕੇ ਬਿਜੁਰੀਆ
ਦਮਕ ਦਮਕ ਦਮਕੇ ਦਾਮਨੀਆ
ਸਨਕ ਸਨਕ ਸਨ ਘੋਰ ਘੋਰ
ਔਰ ਬੋਲੇ ਮੋਰਵਾ ਮਨ ਭਾਵਨ
ਗਲੇ ਲਗਾਵਨ, ਤਨ ਮਨ ਦਿਰ ਦਿਰ
ਤੀਆ ਹੀਆ, ਤੀਆ ਹੀਆ, ਤੀਆ ਹੀਆ।

ਦਰੁਤ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਬੰਦਸ਼ ਗਮਕ ਉਚੀ :
ਮੁਰਵਾ ਮਨ ਭਾਵਨ

ਤੇ ਸੁਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬਰਸਦੀ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਲੈ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਉੱਤੇਜਤ ਹੋ ਉਠੀਆਂ।

ਮਿਸ਼ਰਾ ਬੰਧੂਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਾਹੀ ਸਰੋਤੇ ਅਗੇ ਵਿਛ ਵਿਛ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਲਾ ਕੀ ਚਾਰਾ ਸੀ। ਆਪ ਅਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਦੋ ਹੋਰ ਰੀਤਾਂ ਮੇਘ ਦੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ।

ਆਏ ਜੋਰ ਘਨਘੋਰ ਬਰਸਨ ਕੋ।
ਬਰਸਨ ਕੋ ਜੀਆ ਤਰਸਨ ਕੋ।

ਅੰਤ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫ਼ਰਮਾਇਸ਼ ਵੀ ਆ ਗਈ। ਇਹ ਸੀ ਰਾਗ ਖਮਾਜ ਵਿਚ:

ਨਿਰਮੋਹੀ ਕੈਸਾ ਜਾਦੂ ਡਾਰਾ।

ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਇਹ ਸੰਗੀਤ ਸਭਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ।

੧੦ ਜੁਲਾਈ ੧੯੭੭ ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਰਮੇਸ਼ ਨਗਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਸਮਾਪਤੀ ਸਮੇਂ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਕਿ ਛੇਤੀ ਹੀ ੧੧/੧੦ ਪੂਸਾ ਰੋਡ ਵਿਖੇ ਆਵਾਂ।

੮.੧੫ ਸਵਰੇ ਕੋਠੀ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਅਗੇ ਨਵੋਦਿਤ ਕਲਾਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਖਲੋਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੰਤ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤਦ ਕਲਾਕਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਾਂ ਜਦ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦੇ।

ਸ਼ਬਦ-ਸਿਖਿਆ

੯.੦੦ ਵਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੇਠ ਤਿਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸਾਂ। ਰਾਗ ਆਸਾਵਰੀ ਸਵਾ ਚੋਦਾਂ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਨਾਰਸੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੂੰ 'ਧਰ ਜੀਅਰੇ ਇਕ ਟੇਕ ਤੂ' ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਨ ਲਗੇ।

ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ:

ਧਰ ਜੀਅਰੇ ਇਕ ਟੇਕ ਤੂ ਲਾਹਿ ਬਿਡਾਨੀ ਆਸ।
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਕਾਰਜੁ ਆਵੈ ਰਾਸਿ॥

[ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫]
ਆਦਿ ਗਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੨੫੭

ਅਤੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਇਹੋ ਸ਼ਬਦ, ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਲਿਖਵਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਅਤੇ ਲੈਅ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ (ਅਮਜਦ ਅਲੀ) ਦੇ ਘਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾ ਚੋਦਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਚਲਨ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਫ਼ਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਰੋਦ ਤੇ ਸਿਖਾ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ।

ਕਲਾ-ਸਹਾਇਤਾ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ: ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਤਬਲਚੀ ਹੈ?

'ਨਹੀਂ ਜੀ!' ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਤਾਕਿ ਰਿਆਜ਼ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਲੈਅ ਤਾਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇ।

ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ

ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੇਠ ਤਿਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੜਕੇ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਪਖਾਵਜੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ। (ਤੁਰਤ ਐਕਸ਼ਨ)

ਜਦ ਮੇਘ ਦੀ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰਾਜਨ

ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਕਈ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ...ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਰਮੇਸ਼ ਨਗਰ ਦੇ ਢੱਡਾ ਪਰਵਾਰ ਚੋਂ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੀ ਫੋਨ ਦੁਆਰਾ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਸਨੂੰ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ : ਤੂੰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਰਾਜਨ ਸਾਜਨ ਨਾਲ ਰਿਆਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਤਬਲੇ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਤੇਰੀ ਹੋ ਜਾਇਗੀ, ਤੇਰੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬੜੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਰਾਜਨ-ਸਾਜਨ ਪਾਸ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਰਤੀ ਭਰ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਖਰਚਾ ਮੈਂ ਦਿਆਂਗਾ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਮਾਪਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਮਨ ਮਾਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਬਲੇ ਉਤੇ ਸਵਾ ਚੌਦਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਦੱਸੇ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਢਾਏ।

ਏਥੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨ ਨੂੰ ਸਵਾ ਚੌਦਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਬਦ-ਬੰਦਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਈ ਤਿਹਾਈਆਂ, ਹਰ ਵਾਰ ਨਵੀਆਂ ਘੜ ਕੇ ਸੁਣਾਈਆਂ।

ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਹੈ

ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ : ਇਹ ਵੀ ਕੰਮ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਿਹਲਾ ਇਕ ਪਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਚਲੋ ਨਾਮਧਾਰੀ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪਾਰੰਗਤ ਕਰ ਦੇਈਏ।

ਬਾਘਾ-ਪਰਵਾਰ

੧੦.੩੦ ਦਿਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਬੈਠਣ-ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਏ। ਵਿਛੇ ਹੋਏ ਮੰਜੇ ਪਰ ਬੈਠੇ। ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਡਾਲਟਨ ਗੰਜ ਪਰਵਾਰ ਤੇ ਦਿਲੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਜਣ ਸਨ। ਸਭ ਨੇ ਉਠਕੇ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਕੱਲੇ ਕੱਲੇ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ। ਸ: ਬਾਘਾ ਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਘਰੋਂ ਬੀਬੀ ਨਾਮਧਾਰਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ। ਸ: ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਘਾ ਦੇ ਛੋਟੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਘਰ ਸ: ਬਹਾਦਰ ਸਿਘ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈ।

ਏਥੇ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਸ: ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿਘ ਹੰਸਪਾਲ ਇਕ ਸਜਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਜਿਹਦੇ ਜ਼ਿਮੇ ਕੋਈ ਸਮਾਜ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਲਈ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਤਦ ਤਕ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਮੁਕਾ ਲਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ : ਗਲਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਪੋਰਟ ਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਸਮਾਜਕ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਨਾ ਵਧਣ। ਕਸੂਤੇਪਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕੋਈ ਕਰੇ ਹੀ ਨਾ ਜੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਇਕੋ ਗੱਲ ਹੈ ਗਲਤ ਆਦਮੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥ ਦੀ ਆਸ ਨਾ ਰਖਣ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਸੈਂਟਰ

ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਡਾਲਟਨ ਗੰਜ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ। ਕਰੋਲ ਬਾਗ ਦੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੋਡ ਤੇ ਇਹ ਸੈਂਟਰ ਸਥਾਪਤ ਹੈ। ਤਮਾਮ ਕਾਰਿੰਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਏ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਬੀਬੀਆਂ ਵੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੂੜੀਦਾਰ ਸੁਥਣਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਛੱਤਾਂ ਉਤੇ ਵਖ ਵਖ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਸੈਕਟਰਾਂ, ਵਿਚ ਫਿਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ।

ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸਾੜ੍ਹੀਆਂ ਇਕ ਨਾਈਲੋਨ ਦੇ ਕੰਬਲ ਉਤੇ ਨਕਦੀ ਰਖ ਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਗਿਆ।

ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸਾੜ੍ਹੀਆਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੰਤਜ਼ਿਮਾਂ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ : ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ, ਨੀਲੀਆਂ ਸਾੜ੍ਹੀਆਂ ਤੁਸੀ ਨਾ ਰਖੋ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਿਚੋਂ ਆਖਿਆ : ਇੰਜ ਤਾਂ ਗਾਹਕ ਦੂਜੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੁਰਤ ਉਤਰ ਦਿਤਾ : ਫਿਰ ਤਾਂ ਸਿਗਰਟਾਂ ਲਈ ਵੀ ਦੂਜੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਨਿਰ-ਉੱਤਰ ਸਰੋਤਿਆਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਨੀਲੇ ਰੰਗੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਤੇ ਸਮਝੀ।

੧੨ ਜੁਲਾਈ ੧੯੭੭ ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਧਰਮ ਸਾਲਾ ਰਮੇਸ਼ ਨਗਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢੱਡਾ ਦੁਆਰਾ ੧੧.੭.੭੭ ਨੂੰ ਰਾਤੀਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਰਾਜੌਰੀ ਗਾਰਡਨ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਫੋਨ ਦੁਆਰਾ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ

ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ੧੦ ਵਜੇ ਮੈਂ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਨਜ਼ਾਮੁਦੀਨ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਫਲਾਇੰਗ ਮੇਲ ਜਾ ਫੜੀ ਅਤੇ ਰਾਤੀਂ ੭ ਵਜੇ ਤਕ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦਿਆਂ ਭਰਪੂਰ ਸੁਆਦ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ। ਸੁਖਾਵੇਂ ਸਾਥ ਕਾਰਨ ਸਫ਼ਰ ਨਿਬੜਦਿਆਂ ਪਤਾ ਈ ਨਾ ਲਗਾ।

੧੩ ਜੁਲਾਈ ੧੯੭੭ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ

ਸਵੇਰੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਅ ਨਾਲ ਹੀ ਆਮ ਕਰਕੇ ਰਾਗੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੀਵਾਨ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਰਾਗ ਸਿਖਦੇ ਤੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਲਗਾਂਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਗੁਟਕਿਆਂ ਉਪਰੋਂ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਕੰਠੋਂ ਪਾਠ ਸੁਣ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਮੰਤਰ ਬਲ ਵਡਾ ?

੮.੩੦ ਵਜੇ ਦਿਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪੰ: ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਸਨੇਹੀ ਸ਼ਾਹਪੁਰੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਜੁੜ ਬੈਠੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਅਸਚਰਜਤਾ ਦੀ ਥਾਹ ਲੈਣਾ ਚਾਂਹਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪਿੰਡ ਬੂੰਥਾਂ, ਤਹਿਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਆਦਿ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਅੱਗ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਿੰਨ ਬੀੜਾਂ ਜਲ ਜਾਣ ਪਿਛੇ ਕੀ ਰਾਜ਼ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਧਰੀ ਗਈ ਬੀੜ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੰਤਰ ਜਾਂ ਯੱਗ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਅਗਨੀ ਲਗਣੋਂ ਬਚਾਅ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਤੈਹ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ :

੮.੪੫ ਵਜੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਟਮਕੌਦੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸ: ਬਿਅੰਤ ਸਿੰਘ ਐਮ.ਐਲ.ਏ ਪਾਇਲ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬੈਦਰ ਦਕੋਹਾ ਵਾਲੇ ਆਏ। ੯.੧੦ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ। ਦੂਹਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੂਲ ਭੇਟਾ ਧਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬੈਦਰ ਨੇ ਜੇਬੋਂ ਨੀਲਾ ਰੁਮਾਲ ਕੱਢਿਆ ਸਿਰ ਕੱਜਣ ਵਾਸਤੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ ਕਿਹਾ : ਸਿਰ ਤੇ ਰਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਰ ਨੀਲਾ ਰੁਮਾਲ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਨ ਰਖੋ ਅਤੇ ਦੂਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਉੱਤੇ ਨੀਲੇ-ਕਾਲੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰਮਤ ਅਤੇ ਪੌਰਾਣਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾ ਦਿਤਾ।

ਸ: ਬਿਅੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ : ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਘੱਟ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਲਈ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਚਨ ਕੀਤਾ।

ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੀ ਹਕੀਕਤ :

੯.੪੫ ਸਵੇਰੇ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਇਕ ਬਿਧੀ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦਾ ਸੱਜਣ ਆਇਆ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ੫ ਜੂਨ ੧੯੭੭ ਨੂੰ ਬੰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੀ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ।

ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੇ ਜਾਣ ਕੇ ਲਗਾਈ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬੇਧਿਆਨੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅਚਰਜ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੀੜ੍ਹੇ) ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਰੁਮਾਲਾਂ ਨੂੰ ਆਂਚ ਨਹੀਂ ਛੂਈ। ਬੀੜ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਵਿਧੀਵਤ ਸਸਕਾਰਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਰਕਮ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ਦੋ ਬੀੜਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲੈ ਆਂਦੀਆਂ। ੧ ਜੂਨ ਨੂੰ ਇਕ ਬੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਅੱਗ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਲਗ ਗਈ। ਅੱਧ-ਜਲੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲੋਕਾਂ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਈ।

ਫ਼ਿਰ ਤੀਜੀ ਬੀੜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੇ ਕਰੜਾ ਪਹਿਰਾ ਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ੧ ਜੂਨ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗ ਲਗ ਗਈ। ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਬੁਝਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਪਰ ਤਦ ਤਕ ਅੱਧੀ ਬੀੜ ਦਾਹ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਪੰਚਾਇਤ ਬੂੰਬਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਗਨੀ ਦਾ ਨਾ ਸ੍ਰੋਤ ਲੱਭਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਦੇ ਪਤਾ ਲਗਾ। ਪਰ ਪੰਚਾਇਤ ਮਿਲ ਕੇ ਪਿੰਡ ਬਾਠ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੰਤ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਆਦਰ ਪੂਰਵਕ ਬੂੰਬਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਉਸ ਸੱਜਣ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਢੰਗ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਅੱਗੋਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਅਗਨੀ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਫਿਰ ਉਥੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਨ ਉਪਰੰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਣੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰੋਪੜ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉੱਠ ਖਲੋਤੇ।

ਸਿੱਧੇ ਮਨ ਨਾਲ :

ਏਥੇ ਖਲੋਤਿਆਂ ਹੀ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ : ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਦੀ ਮੰਗਣੀ ਇਕ ਖੁਲ੍ਹੇ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ।

'ਨਹੀਂ', ਇਹ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਜਾਂ ਤਾਂ ੬ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਯੋਗ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੂੰ ਲਭ ਕੇ ਲੜਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਓ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਖੋ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਾਂ।' ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਫਰਮਾਇਆ।

ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੋੜਵੀਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ : ਕੋਈ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ ਨ, ਭੈਣ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਪੁਛਿਆ : ਜੇ ਨੌਕਰੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਟਰਮੀਨੇਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ? ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁੰਡਾ ਲੱਭੋ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ੧੦ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰੋਪੜ ਨਹਿਰ ਵਾਲੇ ਡੇਰੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਆਪ ਨਾਲ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਦਮੀ ਵੀ ਨਹਿਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਏਥੇ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣਗੇ ਕੁਝ ਆਰਾਮ ਫਰਮਾਣਗੇ। ਨਿਜੀ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਕਰਣਗੇ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਿਤਨੇਮ ਸਮੇਂ ੩.੩੦ ਜਾਂ ੪ ਵਜੇ ਲਉਦੇ ਪਹਿਰ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣਗੇ।

ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਦੀਵਾਨ :

ਮੈਂ ੧੦ ਮਿੰਟ ਘਟ ੪ ਵਜੇ ਹਰੀਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਸਾਮੂਹਿਕ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਚੰਦ ਵਾਂਗ ਸਸ਼ੋਭਤ ਸਨ। ਕਰੀਬ ਦੋ ਸੌ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪੁਰਸ਼ ਅਚਲ ਸਮਾਧੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ।

ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਕਾਕਾ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਕੀ ਆਦਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਭੀਮ ਪਲਾਸੀ, ਝੱਪ ਤਾਰ ਵਿਚ 'ਅਬ ਕਹੁ ਰਾਮ ਕਵਨ ਗਤਿ ਮੋਰੀ' ਸ਼ਬਦ ਗਵਾਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਬਲ ਪੁਰ ਨੇ ਤਬਲੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮਾਤਾ ਚੰਦ ਕੌਰ ਜੀ ਨੂੰ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਕੇ ਕੁਛ ਵਾਰੀਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਜਕਲ ਆਰਾਮ ਹੈ, ਪਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਰੜਕਦੀ ਹੈ।

੧੪ ਜੁਲਾਈ ੧੯੭੭ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ :

ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਾਮੀਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪੰ: ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਖਰੜਾ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਅਜ ਵੀ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਬਾਅਦ ਉਸ ਖਰੜੇ ਦਾ ਬਕਾਇਆ ਹਿੱਸਾ ਸੁਣਿਆ।

ਸ: ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ :

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ੯ ਕੁ ਵਜੇ ਨਹਿਰ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਉੱਚੇ ਲੰਮੇ ਤੇ ਸਾਧੇ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ। ਇਹ ਸ: ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਆਰਕੀਟੈਕਟ ਸਨ ਅਤੇ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਨੈਰੋਬੀ (ਕੀਨੀਆ) ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ : (ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸਿਮ੍ਰਤੀ) ਮੰਦਰ ਦੀ ਛਤ ਬਿਨਾਂ ਥੰਮਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਆਏ ਹਨ। ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਇਥੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਮੈਂ ਥਾਈਲੈਂਡ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਲਈ ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਚੈਨ ਸਿਘ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ : ਜਦੋਂ ਆਪਾਂ ਦਿਲੀ ਗਏ, ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉੱਪਰਲੀ ਛੱਤ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਵੀ ੪-੫ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜਲੰਧਰ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲਈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਆ : ਤੁਸੀਂ ਬੰਗਲੋਰ ਚਲੇ ਜਾਇਓ। ਉਥੇ ਮਹਾਰਾਜ (ਬੀਰ ਸਿੰਘ) ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਖਰੜਾ ਸੁਣਾ ਲਿਓ। ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੰਗਲੋਰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਏ।

੨੧ ਜੁਲਾਈ ੧੯੭੭ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ : ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ :

ਸ੍ਰ: ਹਰਵਿੰਦਰ ਹੰਸਪਾਲ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਵੇਰੇ ੭ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਸ੍ਰ: ਹੰਸਪਾਲ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਲਈ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ। ੧੦ ਵਜੇ ਮੈਂ ਵੀ ਕੋਠੀ ਪੂਸਾਰੋਡ ੧੧/੧੦ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਤਦ ਤਕ ਮੇਰੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਕੂਟਰ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਛੱਪੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦੋ ਚਿਠੀਆਂ ਵਾਲੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਦਿੰਦਿਆਂ ਫਰਮਾਇਆ : ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਬੰਗਲੋਰ ਨਹੀਂ ਗਏ।

ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਸੀ। ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ : ਹੁਣ ਜਲਦੀ ਜਾਓ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਚੰਦ ਕੌਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰ: ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ।

ਮੇਰੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਸ੍ਰ: ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੰਸਪਾਲ, ਸ੍ਰ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾਲਟਨ ਗੰਜ ਸੰਤ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਫਗਵਾੜਾ, ਪੰ: ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀ ਨਗਰ, ਗਿਆਨੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੌਰੀ ਗਾਰਡਨ ਅਤੇ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸੰਤ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਵਾਲੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਤਰ ਠਾਕੁਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਆ ਗਏ।

ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਕੈਂਚੀਆਂ :

ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਮੰਦਰ, ਜੋ ਏਸ਼ੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰ: ਗੁਰਚੈਨ ਸਿੰਘ ਨੈਰੋਬੀ ਵਿਚੋਂ, ਕੈਂਚੀਆਂ ਤੇ ਹੀ ਖੜਾ ਕਰ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਲਿਆਏ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਮਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਸੋ ਜਿਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਕੈਂਚੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਛੱਤ ਖਲੋਣੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਕੱਲੀ-ਕੱਲੀ ਤੇ ਉੱਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਖਰਚ ਆਵੇਗਾ।

ਸੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀ ਨਗਰ ਦਿੱਲੀ

ਦਰਸ਼ਨ ਹਿਤ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀ ਨਗਰ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੁੰਦਿਆਂ ਫਰਮਾਇਆ। ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ (ਸਿਮ੍ਰਤੀ) ਮੰਦਰ ਦੀ ਛੱਤ ਕੈਂਚੀਆਂ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਹੈ। ਸੋ ਜਿੰਨੀਆਂ ਕੈਂਚੀਆਂ ਪੈਣੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹੀਆਂ ਕੁਝ ਸਜਣਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਹੀ ਲਾਉਣੀਆਂ ਹਨ। ਹੋਰ ਕਈ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਕ ਕੈਂਚੀ ਦਾ ਖਰਚ ਤੁਹਾਡੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲੱਗਾ ਹੈ।

"ਸਤਿਬਚਨ ਜੀ" ਕਹਿ ਕੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ।

ਮਹਾਨ ਲੇਖਕ ਦਾ ਫ਼ਿਕਰ :

ਏਥੇ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਸ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਮਿਲਾਣ ਲਈ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਨੰਬਰ ਮੇਲ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ: ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ : ਸ: ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਇ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਹਾਨ ਲੇਖਕ ਹੈ; ਪਰਵਾਰ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘਬਰਾਂਦੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਸ: ਬਾਦਲ ਨੇ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ।

ਸ: ਬਾਦਲ ਦਾ ਧਿਆਨ :

ਪਰ ਸ: ਬਾਦਲ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਡੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਤਕ ਕੀ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਵਿਚ :

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪ ੧੮.੭.੭੭ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਗਏ ਸਨ ਸ: ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਨ। ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਗੜਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ ਵਿਚ ਜਾਇਆ ਜਾਏ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਸ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਕਹਿਣਗੇ। ਪਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੰਦੇਹ ਸੀ ਕਿ ਸ: ਬਾਦਲ ਮੰਨ ਜਾਣਗੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੰਕਾ ਦੂਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ : ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੰਨੇਗਾ। ਉਹ ਚੰਗਾ ਆਦਮੀ ਹੈ ਤੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਦੇ ਲੇਖਕ ਹਨ।

ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਸ: ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਮ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ : ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਲੇਖਕ ਹਾਂ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਉ ਨਾ ਦਿਆਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੀ ਨਾਲ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ: ਜੀ ਦੀ ਪੁਤਰੀ ਉਮਾ ਨੂੰ ਇਕ ਸੂਟ ਦਾ ਕਪੜਾ ਦੇ ਕੇ ਮਾਣ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ।

ਇਸ ਅਵਸਰ ਤੇ ਸ: ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਲੜਕੇ ਸ: ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ: ਹਿਰਦੇਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਸ: ਹਿਰਦੇਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਵਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਇਆ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ੧੮. ੭. ੭੭. ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਪਹੁੰਚੇ। ੧੯ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਰਹਿ ੨੦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਪਧਾਰੇ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦਿੱਲੀ ਹਨ।

ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦਾ ਚੱਕਰ :

ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਇਕ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ : ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਜੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਰੋਗ ਹੈ ਇਕਦਮ ਛਾਈਂ ਮਾਈਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਤਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ : ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਰੋਗ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਏ। ਲੋਕ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਨਵੇਂ ਰੋਗ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਮੁੜ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਣ ਗਿਆਂ ਕਈ ਮਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਪਾਸ ਜਾਣੋਂ ਲੋਕ ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ। ...ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦਾ ਵਹਿਮ ਕਈ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕਰੋ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਅਰਦਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿਤੀ : ਮੇਰੇ ਪੇਟ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਜਾਂ ਹਕੀਮ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦਵਾਈ ਕਾਰਗਰ ਜਾਪੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਲਈ ਆਰਾਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਾ ਰੋਗ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੋਂ। ਸਿਹਤ ਬਹਾਲ ਰਖਣ ਲਈ ਸਾਰਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਬਣਦਾ ਹੀ

ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਜੀਵਨ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੀਬੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਤੇ ਗਲ ਵਾਲੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਜੰਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਵਿਅੰਗਤਾਮਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿਖਾਇਆ।

ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ :

ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਛਪੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜਿਲਦਾਂ ਤਕਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਫਰਮਾਇਆ : ਇਹ ਰਾਜਨ (ਮਿਸ਼ਰਾ ਬੰਧੂਆਂ ਚੋਂ ਵੱਡਾ) ਨੂੰ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਲਬੋਧ ਵੀ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਰਾਜਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਪਿਛਲੀ ਦਿੱਲੀ ਫੇਰੀ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ, ਸੈਂਚੀ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਪੰਨੇ 'ਚ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਹਿੰਦੀ ਬੀੜ ਦੀਆਂ ਸੈਂਚੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਹ ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਅਲੀ ਖਾਂ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਰੋਦ ਵਾਦਕ) ਨੂੰ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਛਕ ਕੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ ਉਠੇ ਤਾਂ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ—ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੋੜੀ, ਅਤੇ ਰਾਜਨ-ਸਾਜਨ ਹੁਰੀਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਿਸ਼ਰਾ ਬੰਧੂਆਂ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਹਿੰਦੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸੈਂਚੀਆਂ ਤੇ ਹਿੰਦੀ-ਗੁਰਮੁਖੀ ਬਾਲ-ਬੋਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਕੱਢ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਫੇਰੀ ਸਮੇਂ ਸਵਾ ਚੌਦਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ।

ਧਰ ਜੀਅਰੇ ਇਕ ਟੇਕ ਤੂ ਲਾਹਿ ਬਿਡਾਨੀ ਆਸ
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਕਾਰਜੁ ਆਵੈ ਰਾਸਿ।

ਪੰ: ਜਸ ਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ :

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ—ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਗਾਇਕ ਪੰ: ਜਸਰਾਜ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੂਜੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਸੰਗੀਤ ਸਮੇਲਨ ੧੯੭੪ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ੧੫੦੦ ਰੁਪਏ ਸੇਵਾ ਫਲ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਨ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਆਇਆਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹਿਕਾਇਆ ਕਿ ਦੂਜੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਰੋਦ ਨੇ ਹੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਸੋ ਉਸ ਨੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਵੱਧ ਲੈ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਇਸ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਨਾ ਫੰਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ।

ਪੰਡਤ ਜਸਰਾਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਲਾਕਾਰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪੰਡਤ ਜਸ਼ਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਫੰਕਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਅਲੀ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰਵਾਈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਨ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਉਦਘਾਟਨ ਲਈ ਪਧਾਰੇ। ਫੰਕਸ਼ਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਵੀ ਮਾਇਆ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਪੀਪਾ ਅਸ਼ੋਕਾ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ।

ਅੱਜ ਉਹੀ ਜਸਰਾਜ ਏਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਅਰਜ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਮੇਰੇ ਗਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਵਨ ਹਸਤ ਕਵਲ ਲਗਾਓ। ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਨਾ ਆਵੇ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਿਤਾ।

ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ :

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅੱਜ ਸ੍ਰੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਸਨ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੁਰੰਤ ਫੋਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸੇਠ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਾਈਕਲ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦੇ ਹਸਨ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਸਨ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ : ਜਿਥੇ ਆਪ ਟਿਕ ਕੇ ੧੫ ਦਿਨ ਰਹੋ ਉਥੇ ਮੈਂ ਆ ਕੇ ੧੫ ਦਿਨ ਲਈ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਾਣਾ ਚਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਅਲੋਕਾਰ ਬੰਦਸ਼!

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ : ਕਦੇ ਜਤਨ ਕਰਾਂਗਾ।

ਸੇਠ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਠੰਡੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮ੍ਹਾ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜਨ-ਸਾਜਨ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਸੋਲਾਂ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਚੌਦਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਰਾਗ ਸੋਰਠ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਸੋਰਠ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਖਾਇਆ ਤੇ ਸਮਝਾਇਆ : ਸੋਰਠਿ ਤਾਮਿ ਸੁਹਾਵਣੀ ਜਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਢੰਢੋਲੇ...

ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੁਲਾਵਾ :

ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਵਜ ਚੁਕੇ ਸਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਅਲੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਆ ਸਕਣ ਤਾਂ ਕੋਠੀ ਪਹੁੰਚਣ। ਫੋਨ ਕਰਨ ਤੇ ਮਾਲੂਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੀਬੀ ਸੁਬਾ ਲਕਸ਼ਮੀ ਨੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਘਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਤੇ ਇਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਹੀ ਜਨਮੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਣ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਰਾਤੀਂ ਨੌਂ ਵਜੇ ਜਦੋਂ ਰਮੇਸ਼ ਨਗਰ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਘਰ ਪੰਡਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣੇ ਸਨ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਤਾ ਚੰਦ ਕੌਰ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਦੋ ਕਾਰਾਂ ਤੇ ਪੰਚਸ਼ੀਲ ਐਨਕਲੇਵ ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਦੇ ਘਰ ਪਧਾਰੇ। ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ: ਹੰਸਪਾਲ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਨਾਲ ਗਏ। ਬੀਬੀ ਸੁਬਾ ਲਕਸ਼ਮੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਵਜਾਤ ਬੱਚੇ ਲਈ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਮੰਗੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁਖ ਸਾਂਦ, ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਜਾਣ ਆਦਿ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛ-ਪੁਛਾ ਜੁਲਦੀ ਹੀ ਵਿਦਾ ਲੈ ਲਈ।

ਆਪ ਜੀ ਕਲ੍ਹ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕਰਨਗੇ।

ਮੈਂ ੨੪.੭.੭੭ ਤੋਂ ਬੈਂਗਲੌਰ ਲਈ ਵੇਨ ਫੜ ਲਵਾਂਗਾ।

੨੦ ਅਗਸਤ ੧੯੭੭ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ

(ਮੈਂ ੨੪ ਜੁਲਾਈ ਦਾ ਬੰਗੱਲੌਰ ਗਿਆ ੬ ਅਗਸਤ ਤਕ ਵਾਪਸ ਦਿੱਲੀ ਪਰਤਿਆ। ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਫੇਰ ਤੇ ਸਹੀ)।

ਮੈਨੂੰ ਅਜ਼ ਲਉਦੇ ਵੇਲੇ ੪'੪੦ ਤੇ ਹੀ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਲਾਲ ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਪਰੇਡ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਧਾ ਸੁਵਾਮੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੰਸ ਪਾਲ ਹੁਰਾਂ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪੂਸਾ ਰੋਡ ਕੋਠੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਥਾਈਲੈਂਡ ਤੋਂ ਬੰਬਈ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਲ੍ਹ ਰਾਤੀਂ ੮ ਵਜੇ ਹਵਾਈ ਸਫ਼ਰ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ੧੯.੮. ਨੂੰ ਬੰਬਈ ਉਤਰਨਾ ਸੀ।

ਸਦਾਚਾਰ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ—

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਂ ਪੂਸਾ ਰੋਡ ਕੋਠੀ ਤੋਂ ਰਾਧਾ ਸਵਾਮੀ ਮਤ ਦੇ ਸਦਾਚਾਰ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਚਲੇ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਏਥੇਂ ਹੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ, ਠਾਕੁਰ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ. ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੰਸ ਪਾਲ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦਾ ਲੇਖਕ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਵੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਧਾ ਸਵਾਮੀ ਬਾਬਤ ਬਚਨ ਕੀਤਾ : ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੜੇ ਦਿਲ ਦੇ ਸਾਫ, ਅਤੇ ਹਿਰਦਿਓਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ । ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਸਮਾਗਮ, ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਜਾਂ 'ਤਾਈ ਜੀ' ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆ ਨਿਕਲਦੇ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨੇਹ ਨੂੰ ਹੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਲਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚੇਚਿਆਂ ਰਾਧਾ ਸਵਾਮੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸਦਾਚਾਰ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਬੰਬਈਓਂ ਹਵਾਈ ਸਫ਼ਰ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਨ।

ਉਧਰ, ਕਮਾਨੀ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਸਭਾ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਜ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੰ: ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਦਾ ਸੰਤੂਰ ਵਾਦਨ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਕਲਾਕਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਕਦਰਦਾਨ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਰਸਪਰ ਗਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਲਾਲ ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਪਰੇਡ ਗਰਾਊਂਡ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਰਾਧਾ ਸਵਾਮੀ ਮਤ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਮੁਖ ਸੇਵਕ ਤੇ ਮੁਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਆਗਤ ਲਈ ਅਗਾਊਂ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਕ ਦਰਜਨ ਚੋਣਵੇਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਵੀ ਇਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਉਪਸਥਿਤ ਸਨ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਦਾਚਾਰ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ

ਬੈਠੇ ਖਬੇ ਤੋਂ ਸਜੇ :--ਪੀਰ ਨਿਜ਼ਾਮੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ।
ਖੜੇ :—ਠਾਕਰ ਉਦੈ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਵੀ, ਸ: ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੰਸਪਾਲ ਆਦਿ ।

ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਚਰਨੀਂ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕੀਤਾ । ਇਸੇ ਟੈਂਟ ਵਿਚ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਜ਼ਾਮੁਦੀਨ ਔਲੀਆ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ, ਪੀਰ ਨਿਜ਼ਾਮੀ, ਮਹਾ ਮੰਡਲੇਸ਼ਵਰ ਸ੍ਰੀ ਸਰਵਗ ਮੁਨੀ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਪੀ. ਆਦਿ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਗੋਰੇ ਵੀ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਸਜਣਾਂ ਨੂੰ ਮਤ-ਸੰਬੰਧਤ ਲਿਟਰੇਚਰ ਵੰਡਦੇ ਤੇ ਫੋਟੋ ਉਭਾਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ।

ਏਥੋਂ ੬.੧੫ ਵਜੇ ਸਭਾ ਮੰਡਪ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ । ਸਟੇਜ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਸੀ । ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਿਤ ਮਹਿਮਾਨ ਏਥੇ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਬੈਠਾਇਆ ਗਿਆ ।

ਮੰਚ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਆਰੰਭ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਅਧਿਆਤਮਕ ਜਗਤ ਦੇ ਮਹਾਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਰਾਰ ਜੀ ਡੇਸਾਈ ਦੀ ਜਗਹ ਸਦਾਚਾਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਨੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ।

ਬੜੇ ਲੰਮੇ ਚੌੜੇ, ਬਲਬਾਂ ਟਿਊਬਾਂ ਨਾਲ ਜਗਮਗਾਂਦੇ ਪੰਡਾਲ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸਰੋਤਿਆਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਰ-ਨਾਰ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾ ਸਤਿਕਾਰ ਪੂਰਵਕ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉੱਚੇ ਮੰਚ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਦਾਚਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ।

ਅੱਜ ਦਾ ਸੰਮੇਲਨ ਸਦਾਚਾਰ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਬੜਾ ਅੱਛਾ ਉੱਦਮ ਹੈ। ਸਦਾਚਾਰ ਦਾ ਹੀ ਸੰਕਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੱਈਆ ਡਗਮਗ ਡਗਮਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁਧਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਸ ਆਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਥੇ ਵੀ ਸਦਾਚਾਰ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ: ਨਮਰਤਾ, ਨਮਰਤਾ ਦੀ ਜਣਨੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਸਦਾਚਾਰ ਦੇ ਕੀ 'ਅਰਥ' ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਦਾਚਾਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਗਏ, ਬੇ-ਵਖਾਲਾ ਗਏ। ਜਿਸ ਕੋਲ ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਆਖੇ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਵਿਖਾਏ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਪਰ ਜੋ ਸੱਚੇ ਇਖਲਾਕ ਤੇ ਸਹੀ ਸਦਾਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਖਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉੱਚੇ ਸਦਾਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਗਣ ਯੋਗ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇੰਞ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਨੈਨਹੁ ਨੀਦ, ਪਰ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਵਿਕਾਰ।
ਸ੍ਰਵਣ ਸੋਏ ਸੁਣਿ ਨਿੰਦ ਵੀਚਾਰ।
ਰਸਨਾ ਸੋਈ ਲੋਭਿ ਮੀਠੈ ਸਾਦਿ।
ਮਨੁ ਸੋਇਆ ਮਾਇਆ ਬਿਸਮਾਦਿ।
ਇਸੁ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਕੋਈ ਜਾਗਤੁ ਰਹੈ...
ਸਗਲ ਸਹੇਲੀ ਅਪਨੈ ਰਸ ਮਾਤੀ।
ਗ੍ਰਿਹ ਅਪਨੇ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਜਾਤੀ।
ਮੁਸਨਹਾਰ ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ।
ਸੂਨੇ ਨਗਰਿ ਪਰੇ ਠਗ ਹਾਰੇ।
ਉਨ ਤੇ ਰਾਖੈ ਬਾਪੁ ਨ ਮਾਈ।
ਉਨ ਤੇ ਰਾਖੈ ਮੀਤੁ ਨ ਭਾਈ।
ਦਰਬਿ ਸਿਆਣਪ ਨਾ ਓਇ ਰਹਤੇ।
ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਓਇ ਦੁਸਟ ਵਸਿ ਹੋਤੇ।

(ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੮੨)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਸਹਿ
ਕਾਮੁ, ਕ੍ਰੋਧੁ, ਲੋਭੁ, ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰਾ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੂਟਹਿ, ਮਨਮੁਖ ਨਹੀ ਬੂਝਹਿ
ਕੋਇ ਨ ਸੁਣੈ ਪੂਕਾਰਾ।

ਅੰਧਾ ਜਗਤੁ, ਅੰਧੁ ਵਰਤਾਰਾ
ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ? ਗੁਬਾਰਾ!

(ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੬੦੦)

ਏਸ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਹਾਈ ਦਿਤੀ:

ਊਪਰਿ ਭੁਜਾ ਕਰਿ ਮੈ ਗੁਰ ਪਹਿ ਪੁਕਾਰਿਆ
ਤਿਨਿ ਹਉ ਲੀਅ ਉਬਾਰੀ।

(ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੭੯੩)

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਪਸਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਅਸਨ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ। ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ:

ਖਾਣਾ, ਪੀਣਾ, ਹਸਣਾ, ਸਉਣਾ,
ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਹੈ ਮਰਣਾ।

(ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੨੫੪)

ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਚੇਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਸਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਦਾਚਾਰ ਦੀ ਬੁਹਾਰੀ ਨਾਲ ਝਾੜ ਕੇ, ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਜਾਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਂ ਦੋਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਓਨਾ ਚਿਰ ਸਾਡੀ ਸਦਾਚਾਰ ਵਲ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ, ਸਿੱਖ, ਸਭ ਲਈ ਸਦਾਚਾਰ ਦੇ ਪੂਰਨੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ:

ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ
ਜਾ ਹੋਇ, ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ।
ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ
ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ।
ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨ ਮੁਹਾਣੈ
ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ।
ਰੱਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨ ਸਿਰ ਉਪਰਿ
ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਆਪ ਗਵਾਵੈ।

(ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੪੧)

ਖਤਰੀਆਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਬਾਰੇ:

ਖਤਰੀ ਸੋ ਜੁ ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੂਰੁ।
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਰੀਰੁ।
ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ।
ਸੋ ਖਤਰੀ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ।
... ...

ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਜੋ ਬਿੰਦੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ।
ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਕਮਾਵੈ ਕਰਮੁ ।
ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਰਖੈ ਧਰਮੁ ।
ਬੰਧਨ ਤੋੜੈ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤੁ ।...

ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ :

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ।
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ ।
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ।
ਜੋ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ।

(ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੩੦੫)

ਜਿੰਨੇ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੀਏ, ਵਿਚਾਰੀਏ, ਤੇ ਫਿਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਹੀ ਅਧਿਆਤਮ ਸਾਇੰਸਦਾਨ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਉਹ ਆਪੇ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਲੀਨ ਰਹੇ ।

ਮੈਂ ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪ ਸਭ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਦਿਤਾ ।

ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਗੇ ਸਦਾਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਉਤੇ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਉਪਰੰਤ ਸੰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਚ ਅਤਿ ਨਮਰਭਾਵ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਆਖਿਆ ।

ਪੀਰ ਨਿਜ਼ਾਮੀ ਜੀ ਤਕ ਸਾਰੇ ਵਕਤਿਆ ਨੂੰ ਸੁਣ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪੀਰ ਜੀ ਨਾਲ ਹੀ ਉਚੇ ਮੰਚ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ ਇਹ ਹੱਦ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਝਟਪਟ ਸੇਵਕ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੋੜਾ ਫੜਕੇ ਆਪ ਅਗੇ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਤਾਣ ਨਾਲ ਸੰਤ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੋੜਾ ਆਪ ਪਹਿਨਿਆ ।

ਏਥੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਧੇ ਹੀ ੧੧/੧੦ ਪੂਸਾ ਰੋਡ ਵਿਖੇ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋ ਗਈ ।

੨੧ ਅਗਸਤ ੧੯੭੭ ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ

ਰਮੇਸ਼ ਨਗਰ ਧਰਮਸਾਲ ਵਿਚ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ । ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸਤਾਦ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਵੀ ਤਾਰ ਸ਼ਹਿਨਾਈ ਨਾਲ ਠਠ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ ।

ਸ: ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੁਰਗਵਾਸ—

ਪੰ: ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਥਾਈਲੈਂਡ ਯਾਤਰਾ ਬਾਅਦ ਅੱਜ ਹੀ ਤੇ ਏਥੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲੇ ਸਨ । ਪੰ: ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਰਾਤੀਂ ਰੇਡੀਓ ਦੀ ਖਬਰ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰ: ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਹਨ । ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰ: ਜੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰਿਹਾ ਅੱਛਾ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਮੀਦ ਰਖਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਮਿਲਾਂਗਾ ਪਰ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ !

ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ : ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰ: ਜੀ ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ । ਸ਼ਾਇਦ ਅੰਤਮ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ-ਖਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਪੈ ਗਈ ਹੋਵੇ !

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਰੰਤ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਾਮਰੇਡ ਆਨੰਦ, ਉਰਮਿਲਾ ਤੇ ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰ: ਗੁਰ-ਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਣ ਬਾਬਤ ਸਾਂਤ ਵਨਾ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਾਂ ।

ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਖਿਆ :

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਉਪਰੰਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਧੇ ੧੧/੧੦ ਪੂਸਾ ਰੋਡ ਹੀ ਪਧਾਰੇ । ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ੯ ੩੦ ਵਜੇ ਪੁਜਾ ਤਾਂ ਅਗੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੂੰ ਪੌਣੇ ਚੌਦਾਂ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸੋਰਠਿ ਦਾ ਸ਼ਬਦ :—

ਸੋਰਠਿ ਤਾਮਿ ਸੁਹਾਵਣੀ ਜਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ਢੰਢੋਲੇ ।
ਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਮਨਾਵੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੇ ।

ਸਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਢੌਂਡਾ ਨਾਲ ਤਬਲਾ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕੀਤਾ : ਘਰ ਆ ਕੇ ਤਬਲੇ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਤੂੰ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਏ ।

ਸ੍ਰ: ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ :

ਇਸ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿ-

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ : ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀ ਰਾਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਗਰੋਂ ਚਿੱਠੀ ੧੭.੮.੭੭ ਦੀ ਲਿਖੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਬੀਬੀ ਦੀ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਉੱਠ ਕੇ ਚਲ ਫਿਰ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ— ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਏਨੀ ਛੇਤੀ ਚਲੇ ਵੀ ਗਏ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕੁਝ ਸੇਵਾ ਹੋ ਸਕੀ ਹੋਰ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਜਾ ਕੇ ਜਿਊਂਦੇ ਜੀ ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਰਜ਼ਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ :

੨੩.੮.੭੭ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੰਬਈ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ। ਇਸੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ੭.੩੦ ਵਜੇ ਉਥੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮਧਾਰੀ, ਹੁਣ ਫਿਲਮੀ ਗਾਇਕ) ਮਹਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੰਗੀਤ ਸਕੂਲ ਬੰਬਈ 'ਚ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੈਰ-ਨਾਮਧਾਰੀ ਬਚਿਆਂ ਲਈ ਸੰਗੀਤ ਸਿਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਕੂਲ ਲਈ ਕਰੀਬ ੧੦੦੦/- ਮਹੀਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਖਰਾ।

ਉਸਤਾਦੀ ਸ਼ਗਿਰਦੀ—

ਬੰਬਈ ਵਿਚ ਹੀ ੮.੩੦ ਸਵੇਰੇ ਪੰ: ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਸੰਤੂਰ ਵਾਦਕ ਪਾਸ ਸ੍ਰੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਬਲਪੁਰ (ਹਾਲ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ) ਨੂੰ ਸੰਤੂਰ ਤੇ ਤਬਲੇ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਚੋਰਸੀਆ ਪਾਸ, ਬੰਸਰੀ ਵਾਦਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਬੈਠਣਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਉਸ-ਤਾਦਾਂ ਪਾਸ ਨਾਮਧਾਰੀ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਸੰਤੂਰ ਅਤੇ ਬੰਸਰੀ ਵਾਦਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤੈ ਹੈ।

ਤੀਸਰਾ ਕੰਮ—

ਤੀਸਰਾ ਕੰਮ ਹੈ ਬੰਬਈ ਦੇ ਜੁਹੂ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੁਛ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਣਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਛਾ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਜਗਹ ਖਰੀਦ ਕੇ ਫਲੈਟ ਉਸਾਰੇ ਜਾਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਬਈ ਵਿਚ ਖਿੰਡੇ-ਪੁੰਡੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਏਥੇ ਵਸੋਂ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਜੁ ਬੰਬਈ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਉੱਚੀ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਗਏ ਹੋਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਅੱਧਾ ਫਲੈਟ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਡੀਲਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿਮਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਫਲਾਈਟ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਬੰਗਲੌਰ ਲਈ ਉਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਫਾਰਮ-ਬਿੜਦੀ ਦਾ ਪਤਾ ਸੁਤਾ ਕਰਨ।

ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ—

ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣ ਸਿਖਾਣ ਜਾਰੀ ਹੈ ਸੀ ਕਿ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਸਰੀਰਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਪੁਛਣ ਤੇ ਉਸ ਦਸਿਆ ਕਿ ਗਲਾ ਖ਼ਰਾਬ ਹੈ, ਗਲਾ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤਰੇ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੱਤੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆ ਲਗ-ਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਦਵਾਈ ਦਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਤੁਰਤ ਉਠੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲਗੇ : ਕਿਤੇ ਚੇਤਾ ਨਾ ਭੁੱਲ ਜਾਏ ਤੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਹੀ ਆਈ ਡੱਬੀ ਬੰਦ ਦਵਾਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨ ਨੂੰ ਲਿਆ ਫੜਾਈ।

ਤੰਬੂਰੇ-ਤਾਨਪੂਰੇ

ਨਵੇਂ ਬਣ ਕੇ ਆਏ ਚਾਰ ਤਾਨਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੂੰ ਵਿਖਾਏ। ਰਾਜਨ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਹੋਰ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹਨ ਪਰ ਤਾਰਾਂ ਪਤਲੀਆਂ ਹਨ। ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ (ਸਰੋਦ) ਆ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਿਮੇ ਲਾਇਆ। ਤਾਰਾਂ ਬਦਲਵਾਓ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਠੀਕ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲਿਆਓ। ਵਡੇ ਤਾਨਪੂਰੇ ਤੇ ੬੦੦—੬੦੦ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਦੋਹਾਂ ਤੇ ੪੫੦—੪੫੦ ਖਰਚ ਆਏ ਹਨ। ਦਰੀਬਾ ਕਲਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਇਹ ਬਣਵਾਏ ਗਏ ਸਨ।

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀ—

ਸ੍ਰੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ

ਸ੍ਰੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਅਜ ਕਲ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਇਮਰਤ ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਤਬਲਾ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਮਲਕਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਬਰਲਿਨ ਵਿਚ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮਜਲਸਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਵਧੀਆ ਕਲਾ-ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਮੋਂਹਦਾ ਹੈ।

Registered NW/JL—97 MONTHLY WARIAM February 19
Registered with the registrar of News Papers for India No. 26453/75

ੴ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਐਡੀਟਰ, ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਤੇ ਮਾਲਕ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਲਾਡੋਵਾਲੀ ਰੋਡ, ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਦਫਤਰ ਵਰਿਆਮ ਲਾਡੋਵਾਲੀ ਰੋਡ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।
Monthly WARIAM, Ladowali Road, Jullundur-144001.